

RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA MIKROMOLIYA VA TURIZM: NAZARIY TAHLIL

Yokubjonova Xulkarbonu Yokubovna
Namangan davlat universiteti dotsenti

Ko'pgina rivojlanayotgan mamlakatlarda turizmni rivojlantirishni iqtisodiy o'sishga erishishning asosiy strategiyasi sifatida qaraladi. Destinatsiyalarda turizm sektori asosan kichik korxonalar orqali tashkil etiladi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda ular kredit va boshqa moliyadan foydalanish imkoniyatiga ega emas: moliya bozorlari ularni mijoz sifatida ko'rmaydi va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash asosan turizm mahalliy biznesni kengaytirishga yo'naltirilmagan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga qaratilgan bo'ladi. Turizm investitsiyalari - bu turizm sohasiga moddiy va insoniy kapital qo'yish jarayoni bo'lib, unda mehmonxonalar, kurortlar va sayyohlik shaharlari qurish, kichik turizm loyihalarini qo'llab-quvvatlash va turizmni rivojlantirish yo'li bilan turistik faollikni oshirish orqali mamlakat daromadlarini oshirish maqsadida amalga oshiriladi.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda so'nggi yillarda ba'zi moliya sektorini modernizatsiya qilish mikromoliya institutlari orqali amalga oshirildi. Ular kichik turistik korxonalariga kredit beradi va ijtimoiy kam ta'minlangan aholiga moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini berish orqali qashshoqlikni kamaytirishga hissa qo'shadi. Rivojlanayotgan mamlakatlar hukumatlarining xorijiy turizm investitsiyalarini rag'batlantirishga qaratilgan sa'y-harakatlari ularning to'lov balansini yaxshilashi mumkin. Biroq, bu o'z-o'zidan iqtisodiy o'sishga yoki daromadning yaxshi taqsimlanishiga olib kelmaydi.

Turizmning samarali o'sishi asosan yirik transmilliy korporatsiyalar hukmronlik qiladigan to'g'ridan-to'g'ri investitsiya vositalariga bog'liq.¹⁹

Rivojlanayotgan mamlakatlarda turar joy va turizm xizmatlarini yirik xalqaro yetkazib beruvchilar bilan raqobatlasha olmaydi. Natijada, ko'pchilik rivojlanayotgan mamlakatlarda turizm orqali iqtisodiy o'sishning ijobiy mahalliy iqtisodiy ta'sir imkoniyatlaridan to'liq foydalanilmayapti. Ushbu kichik turizm korxonalarining ehtiyojlariga mos keladigan tegishli moliyaviy vositalarni ishlab chiqish uchun keyingi tadqiqotlar talab etiladi. Bularga investitsiya subsidiyalari, soliq choralari, uzoq muddatli kreditlar, lizing va sug'urta munosabatlari kiradi. Tijorat banklari turizm yo'nalishlarida moliyaviy bozorlarni innovatsiya qilishda yetakchi rol o'ynaydi. Turistik yo'nalish sifatida paydo bo'lgan rivojlanayotgan mamlakatlar o'zlarining ichki moliya sektorini isloh qilish va mikro darajadagi kichik turizm korxonalariga yo'naltirilgan aniq moliyaviy mahsulotlarni etkazib berishga yordam berishlari kerak. Buni agrobiznes va sanoat rivojlanishini qo'llab-quvvatlagan qishloq xo'jaligi va sanoatni rivojlantirish banklari kabi muayyan kredit liniyalari orqali amalga oshirish mumkin.

¹⁹ Endo, K. (2006): Foreign Direct Investment in tourism – flows and volumes. In: Tourism Management, nr. 27 (2006), pp. 600-614. Gammack, J. (2004). Development needs of small to medium sized tourism businesses. Report for APEC, AICST. (Report number: ISBN 0909 291 829)

Rivojlanayotgan mamlakatlarda liberallashtirish, moliyaviy bozorlarga kirish va turizm orqali o'sishga erishishda ayni kunda turizm sanoati rivojlanayotgan mamlakatlar uchun istiqbolli soha sifatida qaraladi.

Ushbu ma'lumotlar rivojlanayotgan mamlakatlarda turizmni raqobatbardosh xizmat ko'rsatish sohasi sifatida ilgari surish orqali ijobiy makroiqtisodiy ta'sirlarga erishish mumkinligi haqidagi farazni qo'llab-quvvatlaydi. Boshqalar esa turizmning o'zi ixtisoslashgan turizm mamlakatlari yuqori o'sish sur'atlariga qanday erishayotganini tushuntira olmasligini ta'kidladilar. Shuningdek, o'sishni moddiylashtirishda o'ziga xos omil unumdorligi muhim rol o'ynaydi, masalan, turizmning o'sishi inson resurslari va inson kapitalining to'planishiga bo'lgan talabni oshirish darajasida ortib boradi.²⁰ Bizning fikrimizcha hududdagi iqtisodiy o'sishga turizm chambarchas bog'liq.

Turizm sohasini mikromoliyalash dehqonchilik, baliqchilik yoki chorvachilik bilan shug'ullanadigan odamlarga beriladigan kichik miqyosdagi moliyaviy xizmatlar - birinchi navbatda kredit va jamg'armalar; tovar yoki xizmatlar ishlab chiqariladigan, qayta ishlanadigan yoki sotiladigan kichik yoki mikro korxonada daromad keltiradigan faoliyatni yuritish; ish haqi yoki komissiyalar uchun ishlaydigan, kichik ijaradan daromad oladiganlar.²¹

Iqtisodiyotda turistik sohaning iqtisodiy o'sishini qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish uchun tijorat banklari, jamg'arma va kredit kooperativlari kabi moliyaviy vositachilar qiyidagilarni amalga oshirishlari zarur bo'ladi.

- jamg'armalarni mobilizatsiya qilish
- iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va rag'batlantirish uchun kreditlar berish
- risklarni boshqarish
- investitsiya imkoniyatlari haqida ma'lumot berish
- Qarz oluvchilar monitoringi
- tovar va xizmatlar almashinuvini osonlashtirish.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, turizm bilan bog'liq sanoatning barcha segmentlarida to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar ko'lamini o'rganish lozim bo'ladi.

Rivojlanayotgan mamlakatlar turizmdagi to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investorlar uchun iqtisodiy jihatdan noma'lum bo'lganligi sababli turistik yo'nalishlardagi ko'chmas mulk, mehmonxona va restoranlarga yagona real moddiy investitsiyalar ko'rinmaydi, chunki ushbu korxonalar investitsiyalarning noaniq shakllaridan foydalanadilar.

References:

1. Endo, K. (2006): *Foreign Direct Investment in tourism – flows and volumes. In: Tourism Management, nr. 27 (2006), pp. 600-614.* Gammack, J. (2004). *Development needs of small to medium sized tourism businesses. Report for APEC, AICST. (Report number: ISBN 0909 291 829)*
2. Neves Sequeira T. and Carla Campos (2005): *International Tourism and Economic Growth: A Panel Data Approach.*
3. Robinson, M (2001): *The Microfinance Revolution. Worldbank, ISBN 0-8213-4524-9*

²⁰ Neves Sequeira T. and Carla Campos (2005): *International Tourism and Economic Growth: A Panel Data Approach.*

²¹ Robinson, M (2001): *The Microfinance Revolution. Worldbank, ISBN 0-8213-4524-9*